

מיוחד!

ד"ר מזוז היא מרצה בחוג לניהול ארגוני שירות במכללה האקדמית הדסה ירושלים ובבית הספר לרפואה בינלאומית באוניברסיטת בן גוריון בנגב. בנוסף, עוסקת במחקר וייעוץ אסטרטגי לארגונים ורשויות מקומיות.

נותר לבדו, מנותק מכל סוג של קולקטיב (אגרגטור נסגרה, הקיבוץ הופרט) והחקלאי מתקשה לעשות חקלאות.

אז, האם רק במסגרת קולקטיב יש אפשרות להיות חקלאי בישראל? לדעתי, כן. זוהי צורת הארגון של התרבות החקלאית בישראל.

עם זאת, יש לעדכן ולהגדיר מחדש מהם סוגי הקולקטיב הרלוונטיים והזמינים בעידן הגלובלי לחקלאי הבודד. מיזוג והצטרפות לחברה רב-לאומית, או הקמת קואופרטיב שיתופי הם סוגים שונים של קולקטיב.

בעידן של ימינו, **הקולקטיב הוא הרשת החברתית**. רשת המאפשרת התהוות דינאמית ומסועפת של יחסי גומלין בין יחידות שונות (הם החקלאים) על בסיס אסטרטגי, תפעולי ושיוקי. במסגרת הרשת, משרד החקלאות או כל מוסד מדינתי יהווה צומת (hub) אחד מיני רבים ולא הצומת המרכזי בו כולם חייבים לעבור.

התאמת צורת הארגון המקומית לאתגרים הגלובליים העכשוויים היא המשימה החשובה בעשומדת בפני משרד החקלאות למען מינוף הענף וחילוצם של חקלאים רבים מהמשבר שפוקד אותם.

מאמר זה מוקדש לאבי ודודי, אריה ומאיר מזוז ממושב שרשרת, שחקלאות היא אומנותם.

החקלאות כעשייה קולקטיבית

החקלאות בישראל בין טבע ותרבות, בין גלובלי ללוקאלי: מקולקטיב לרשת חברתית

ד"ר קרן מזוז

או מתוחמת בגבולות, ביחוד לא בעידן הטכנולוגי והדיגיטלי של ימינו. אם כך, האם התרבות החקלאית בישראל היא מקומית או גלובלית?

התרבות הרפואית היא יותר גלובלית מלוקאלית, היא פונה לגוף באשר הוא ושואבת את ערכיה מהשיח ההומניטארי המבוסס על זכויות אדם באשר הוא אדם. לעומת זאת, התרבות החקלאית היא יותר לוקאלית מגלובלית. ענף החקלאות התפתח בישראל בהקשר היסטורי של התיישבות ושואב את ערכיו מהשיח הציוני של פיתוח השממה כמטפורה לקיום ועצמאות של חברה. משם נובעים המניעים לעשות חקלאות, וגם ההצדקות להמשיך ולהשקיע בענף זה. התרבות החקלאית היא יותר לוקאלית למרות שניתן בה להשפיעות הגלובליות - תחרות בינלאומית, ייצוא, פיתוח זנים בהתאם לטעמים של קבוצות תרבות אחרות ועוד.

לכן, האחיזה בשיח הלוקאלי כערך ומוטו רשת מארגנת את **החקלאות כעשייה קולקטיבית** - עשייה של מושב, קיבוץ, אגוד, אגרגטור, מדינה - החקלאי הוא חלק מהשלם, מהקולקטיב. ה"יחיד" אמור לפנות את החקלאי ה"יחיד", לסייע ולתמוך בו. החקלאי הוא חלק מפרדס, חלק מהשלם. צורת הארגון של העשייה החקלאית היא של קולקטיב (להבדיל למשל מענף הרפואה שם הפעולה היא אחד-על-אחד). בין אם המניע לכך נבע מתוך הפעולה הציונית שהציבה את האדם תמיד כחלק מהקבוצה ובין אם בשל הקושי של האדם היחיד לעמוד לבדו אל מול הטבע, אל מול המרחב האינסופי והאדמה הקשה. החקלאות בישראל היא עשייה קולקטיבית. לכן עבור חקלאים "להיות לבד" משמעה הפקרות - הפקרות מוסרית, חברתית וכלכלית. על רקע המשבר הכלכלי, החקלאי

וועידת ישראל לחקלאות שהתקיימה ב-26 לינואר 2015, תוארה החקלאות כמיישבת, כענף שיוצר ערכים, מורשת וקשר בין האדם לאדמתו. ח"כ הרצוג הוסיף ואמר ש"החקלאות היא לא רק ביזנס אלא ערך מרכזי בציונות". כאנתרופולוגית שחוקרת בעיקר את ענף הרפואה בישראל, תהיתי האם תיאור זה יתאים גם לתחום הרפואה? האם ניתן לומר שהרפואה מייצרת ערכים ומורשת וקשר בין האדם לגופו? לדעתי, לא. אז כיצד ענף החקלאות מייצר ערכים, מורשת וקשר בין האדם לאדמתו? כאנתרופולוגית, הכלי הראשוני שיש בידי כדי לחקור תופעה הינו ברור הקשר שבין טבע ותרבות בחברה נתונה. מה נתפס כטבע? מה נתפס כתרבות? ומהו טיב וסוג הקשר ביניהם? כיצד קשר זה מעצב את צורת הארגון של החיים החברתיים?

למשל, בענף הרפואה, הגוף הוא הטבע ואילו התרבות היא היכולת לטפל, לרפא, לנהל מחלות, לפתח טכנולוגיות רפואיות שכל מטרתן היא ניהול איכות החיים, שמירה על הגוף ובריאותו. הגוף (הטבע) הוא המרחב שעליו מיושמת הרפואה (התרבות). בחקלאות, הטבע הוא האדמה, החי והצומח, ואילו התרבות היא היכולת לגדל, לטפח, להזין, להשקות, להנדס גנטית, להציג מיח ולהנביט. התרבות היא כלל האמצעים והפעולות שיש בידי החקלאי לעשות חקלאות.

בשני המקרים, הטבע (הגוף, האדמה, החי והצומח) הוא מצע בר-ניהול עליו מופעלת התרבות. אך מה ההבדל בין התרבויות של ענפים אלו? אשתמש בכלי מחקר נוסף, ב"רור הקשר **הגלוקאלי** (המחבר בין הגלובלי והלוקאלי - ובעברית מחוברת - **העולמקרי** מי). הרי תרבות איננה עשויה מקשה אחת